

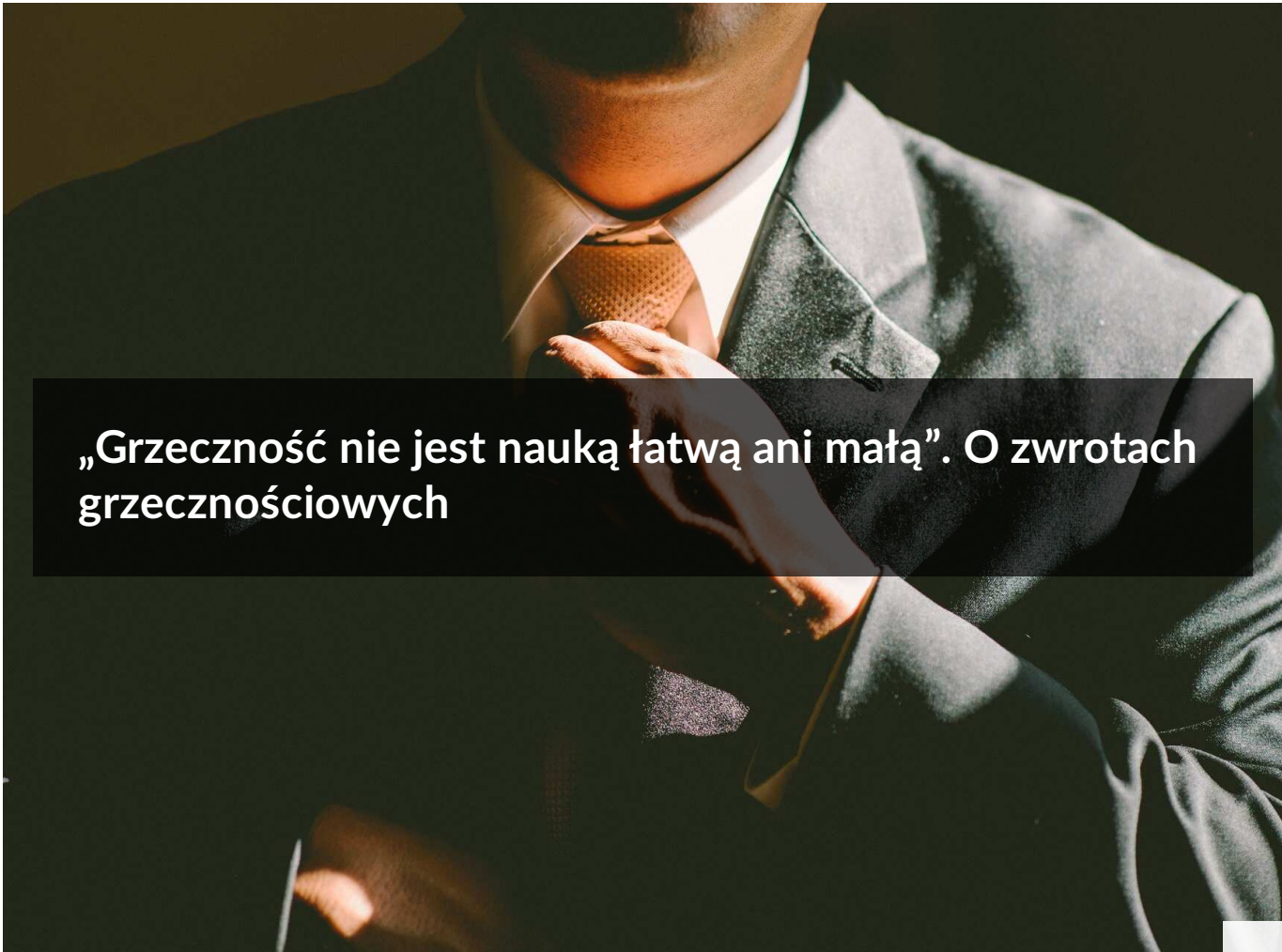
„Grzeczność nie jest nauką łatwą ani małą”.  
O zwrotach grzecznościowych

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

#### Bibliografia:

---

- Źródło: Małgorzata Marcjanik, *Grzeczność w komunikacji językowej*, Warszawa 2007, s. 12.



## „Grzeczność nie jest nauką łatwą ani małą”. O zwrotach grzecznościowych

Co sprawia, że jesteśmy postrzegani jako ludzie kulturalni? Czym jest etykieta językowa? Jakich zwrotów grzecznościowych używamy w sytuacjach oficjalnych, a jakich w nieoficjalnych? Na czym polegają popularne strategie grzecznościowe?

Chociaż o naszej kulturze osobistej świadczy czasami już ton głosu lub postawa, to podstawą budowy wizerunku społecznego pozostaje język. Znajomość przyjętych w danej społeczności wzorów językowych zachowań grzecznościowych pozwala nam budować relacje społeczne, w sferze prywatnej i publicznej. Zwroty grzecznościowe pełnią różne funkcje i używamy ich w określonym celu. Pozwalają nam okazać komuś szacunek i zrozumienie, ale także podkreślić własną pozycję jako osoby, która zna etykiety i potrafi „znaleźć się” w każdej sytuacji.

### Twoje cele

- Scharakteryzujesz etykiety językową.
- Wymienisz zwroty grzecznościowe stosowane w różnych sytuacjach komunikacyjnych.
- Użyjesz odpowiednich zwrotów grzecznościowych w określonych sytuacjach.

# Przeczytaj

---

## *Grzeczność nie jest nauką łatwą ani małą*

W języku polskim, podobnie jak w każdym innym, występują dwie odmiany: oficjalna i nieoficjalna. Ta pierwsza stosowana jest we wszystkich **sytuacjach formalnych** i bywa nazywana “polszczyzną formalną”, natomiast druga stosowana jest w nieformalnych rozmowach czy prywatnej korespondencji. Obie te odmiany mają jednak wspólny mianownik: **etykietę językową**. Małgorzata Marcjanik definiuje ją jako:

**(( Małgorzata Marcjanik**

### ***Grzeczność w komunikacji językowej***

[...] zbiór przyjętych w danej społeczności wzorów językowych zachowań grzecznościowych, zwyczajowo przyporządkowanych określonym sytuacjom pragmatycznym, takim jak: spotkanie znajomej osoby, wyświadczenie nam przez kogoś przysługi, sprawienie komuś przykrości czy odniesienie przez kogoś sukcesu.

Źródło: Małgorzata Marcjanik, *Grzeczność w komunikacji językowej*, Warszawa 2007, s. 12.

**Zwroty grzecznościowe** stosujemy w określonych sytuacjach społecznych zarówno w formach oficjalnych, jak i nieoficjalnych. Etykieta językowa jest określonym gotowym zbiorem zasad, z którego należy skorzystać np. w czasie składania komuś życzeń, gratulacji czy **kondolencji**.



Zdaniem Małgorzaty Marcjanik grzeczność jest rodzajem społecznie akceptowanej gry

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

## Strategie grzecznościowe

Małgorzata Marcjanik w wykładzie (wygłoszonym na inauguracji roku akademickiego 2015/16 na UW) *Współczesna etykieta językowa – zmierzch wartości?* stwierdziła, że grzeczność jest rodzajem społecznie akceptowanej gry. Można stwierdzić, że grę taką prowadzi się zawsze w jakimś celu, np. by rozmówca dobrze / lepiej się poczuł, by rozpoznał, że nadawca okazuje mu szacunek. Dzięki temu nadawca ma prawo oczekiwać wzajemności. Polacy stosują cztery strategie grzecznościowe w swoich wypowiedziach, by osiągnąć te cele:

Cztery strategie grzecznościowe stosowane przez Polaków:	
Strategia	Przykład
Umniejszanie własnej wartości	Kiedy słyszy się komplement, wypada podziękować i zaprzeczyć, np. – <i>Świetnie napisany tekst!</i> – <i>Oj, to tylko szkic. Nic niewart...</i>
Umniejszanie własnych zasług	Zasada wspaniałomyślności, np. na podziękowania odpowiada się zazwyczaj: <i>nie ma za co, nic wielkiego, drobiazg.</i>
Wyolbrzymianie własnej winy	np. zamiast powiedzieć: <i>przepraszam za spóźnienie</i> , spóźniony przypisuje sobie najgorsze cechy: <i>Przepraszam, ale jestem taki nieogarnięty. Nigdy i nigdzie nie jestem w stanie dotrzeć na czas.</i>
Neutralizowanie winy	np. gdy gość stłucze kieliszek, nie karci się go, tylko przyjmuje przeprosiny, a nawet pociesza słowami: <i>nic się nie stało.</i>

Grafika wykonana na podstawie: Małgorzata Marcjanik, *Polska grzeczność językowa*, Kielce 1997.

Grafika: Englishsquare.pl sp. z o.o.

## Typy zwrotów grzecznościowych

Zwroty grzecznościowe można podzielić na trzy typy:

1. Zwroty, które stosuje się w następujących okolicznościach:

- podziękowania,
- powitania,
- pożegnania,
- przeprosiny,
- życzenia,
- kondolencje,
- gratulacje,
- pozdrowienia,

- toasty,
- przedstawianie się i przedstawianie kogoś komuś,
- dedykacje.

2. Zwroty, które stanowią obudowę innych aktów mowy. Dzięki nim wypowiedzenia nabierają oficjalnego, formalnego i grzecznościowego charakteru:

- formy adresatywne: „Pani profesor, czy mogłaby pani powtórzyć?”, „Panie dyrektorze, skończyliśmy ten projekt”.
- formy inicjujące zdanie złożone: „Pozwolę sobie przypomnieć, że...”, „Gdybyś zechciał zerknąć”, „Czy nie sprawi kłopotu, jeżeli...”

3. Zwroty, których celem jest zwrócenie uwagi odbiorcy, że jest ważny dla nadawcy komunikatu, np. „Czy nie przeszkadzam?”, „Bardzo miło mi się z panią rozmawiało”.



Etykieta i grzeczność językowa stosowana jest w biznesie. Wpływa na relacje między współpracownikami. Jest także kluczowym elementem w porozumiewaniu się z klientami.  
Źródło: Pixabay, domena publiczna.

## Słownik

### etykieta językowa

przyjęte w danej społeczności wzory zachowań językowych zależnych od sytuacji, w której zostają użyte

### zwrot grzecznościowy

określone słowa, których używamy w danych sytuacjach formalnych i nieformalnych, zgodnie z panującą w danym społeczeństwie zasadą zachowania (normą kulturową)

### sytuacja formalna

sytuacja, w której między jej uczestnikami obowiązują formalne zasady relacji, charakteryzuje się sztywną strukturą, często regulowaną również przez prawo, np. sytuacja w czasie egzaminów państwowych (np. maturalnych)

### sytuacja nieformalna

sytuacja, w której między jej uczestnikami nie obowiązują formalne zasady relacji, są one spontaniczne i dobrowolne, np. w czasie wyjścia grupy przyjaciół do kina

### kondolencje

(łac. *condoleo* – odczuwać ból) – wyrazy żalu i współczucia z powodu śmierci bliskiej osoby, składane rodzinie i znajomym zmarłego; wyrażanie ubolewania, żalu



# Trwa wczytywanie danych..



Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1FEdPwhP6ydw>

Pierwsza część filmu dotyczącego grzeczności językowej.

---

### **Polecenie 1**

Na podstawie wykładu dr Agaty Hąci wyjaśnij, na czym polega zasada 3E grzeczności językowej.

### **Polecenie 2**

Wymień strefy objęte tabu językowym. Uzasadnij, dlaczego te tematy należą do sfery tabu.

### **Polecenie 3**

Wskaż powody, dla których unikanie wulgaryzmów jest tak ważne w kontekście grzeczności językowej.

### **Polecenie 4**

Przedstaw trzy strategie etykietalne. Wyjaśnij, na czym polegają.

## **Słownik**

### **tabu**

(polinez. *tapu* – nietykalny, zakazany) – zakaz kulturowy, którego złamanie grozi sankcjami ze strony społeczności, w której się funkcjonuje

### **tabu językowe**

zakaz kulturowy dotyczący używania pewnych słów i wyrażeń

# Trwa wczytywanie danych..



Film dostępny pod adresem </preview/resource/RXUi0gMQ37Dh3>

Druga część filmu dotyczącego grzeczności językowej.

---

### Polecenie 1

Na podstawie wykładu oraz własnych doświadczeń konwersacyjnych wyjaśnij, czym różni się etykieta stosowana w sytuacji prywatnej od etykiety oficjalnej.

### Ćwiczenie 1



## Ćwiczenie 2



### Polecenie 2

Ekspertka zwróciła uwagę na często używany w e-mailach zwrot „Witam”. Wskaż powody, dla których użycie go jest niewłaściwe, niezgodne z etykietą językową.

### Polecenie 3

Wyjaśnij, na czym polega przełączenie kodów międzypokoleniowych, o których wspominała ekspertka?

### Polecenie 4

Zaprojektuj plakat akcji: *Odwiedź mieszkańca domu opieki w Święta*. Zamieść na plakacie niezbędne informacje oraz wskazówki dotyczące zasad etykiety takiego spotkania. Weź pod uwagę rady ekspertki oraz podział zachowań grzecznościowych z mapy myśli.

# Dla nauczyciela

---

**Autor:** Maria Gniłka-Somerlik

**Przedmiot:** Język polski

**Temat:** „Grzeczność nie jest nauką łatwą ani małą”. O zwrotach grzecznościowych

**Grupa docelowa:**

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

**Podstawa programowa:**

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

2) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst, kontakt);

5) posługuje się różnymi odmianami polszczyzny w zależności od sytuacji komunikacyjnej;

9) stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły *nie* oraz partykuły *-bym, -byś, -by* z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń *-ji, -ii, -i*; zapisu przedrostków *roz-, bez-, wes-, wz-, ws-*; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (*a, e*) oraz połączeń *om, on, em, en*; pisowni skrótów i skrótowców;

### III. Tworzenie wypowiedzi.

#### 2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

5) tworzy formy użytkowe: protokół, opinię, zażalenie; stosuje zwroty adresatywne, etykietę językową;

### IV. Samokształcenie.

8) posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;

## Zakres rozszerzony

### I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

### II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

4) rozumie, co to jest tabu językowe; rozpoznaje jego obecność w wypowiedziach;

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

3) określa funkcje języka: poznawczą (kategoryzowanie świata), komunikacyjną (dostosowanie języka do sytuacji komunikacyjnej) oraz społeczną (budowanie wspólnoty regionalnej, środowiskowej, narodowej);

## **Kształtowane kompetencje kluczowe:**

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

### **Cele operacyjne. Uczeń:**

- definiuje pojęcie etykiety językowej;
- przedstawia cztery strategie grzecznościowe stosowane przez Polaków;
- wyjaśnia, na czym polega zasada 3E w grzeczności językowej;
- uzasadnia wybory zwrotów grzecznościowych w wybranych sytuacjach komunikacyjnych.

### **Strategie nauczania:**

- konstruktywizm;
- konektywizm.

### **Metody i techniki nauczania:**

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- z użyciem e-podręcznika.

### **Formy pracy:**

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

### **Środki dydaktyczne:**

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

### **Przebieg lekcji**

#### **Przed lekcją**

Nauczyciel poleca uczniom spisanie kilku rozmów (w formie dialogowej), które przeprowadzili w różnych sytuacjach, np. z kolegą, babcią lub dziadkiem, dyrektorem szkoły.

#### **Faza wprowadzająca**

W fazie wprowadzającej nauczyciel prosi uczniów o odczytanie spisanych przez siebie rozmów. Po głośnej lekturze zespół klasowy zastanawia się nad różnicami w formułach

grzecznościowych użytych w każdym z dialogów. Istnieje prawdopodobieństwo, że uczniowie wskażą kolokwializmy i młodzieżowe zwroty grzecznościowe w przykładach rozmów z rówieśnikami, natomiast w rozmowach np. z dyrektorem szkoły mogą to być bardziej rozbudowane zwroty grzecznościowe. Zaleca się zatem, by już na tym etapie wprowadzić lub przypomnieć pojęcia: zwrot grzecznościowy i kolokwializm.

Nauczyciel prezentuje „Wprowadzenie” do lekcji, cele i zapisuje temat na tablicy.

### **Faza realizacyjna**

Uczniowie zapoznają się w treścią sekcji „Przeczytaj”, przede wszystkim ze strategiami grzecznościowymi stosowanymi przez Polaków. Zastanawiają się, czy spotkali się z takim zachowaniem komunikacyjnym i czy sami także stosują takie strategie. Zespół klasowy może podyskutować o celowości takiego zachowania.

W następnym kroku uczniowie zapoznają się z multimedium – dwuczęściowym wykładem na temat grzeczności językowej dr Agaty Hąci i wykonują wybrane przez nauczyciela polecenia (obligatoryjnie polecenia 1. i 4. do pierwszego filmu).

### **Faza podsumowująca**

Po wykonanej pracy z multimedium uczniowie wracają do spisanych przed lekcją rozmów i zastanawiają się nad zastosowanymi w nich strategiami grzecznościowymi oraz zasadami etykiety językowej.

### **Praca domowa:**

W ramach pracy domowej uczniowie mogą wykonać polecenie 4. przyporządkowane do drugiego filmu.

### **Materiały dodatkowe:**

- Małgorzata Kita, *Językowe rytuały grzecznościowe*, Katowice 2005.
- Małgorzata Marcjanik, *Mówimy uprzejmie. Poradnik językowego savoir-vivre'u*, Warszawa 2009.

### **Wskazówki metodyczne**

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Film edukacyjny” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.